

Szolid növekedés 2009-ben, interaktív kisebbségi adatbázis

Interjú Gémesi Ferenc szakállamtitkárral

– Kérem, tekintsünk vissza a kisebbségi önkormányzatok munkáját leginkább érintő 2008-as változásokra. Itt van például a feladatarányos igénylés, amely az elmúlt évben indult, majd változatlanul folytatódott és meglehetősen sok adminisztrációs terhet rótt a kisebbségi önkormányzatokra. Tudom, Önök ezt így is sikertörténetnek tekintik...

– A differenciált támogatási rendszer bevezetését a kisebbségi törvény 2005-ös módosítása írta elő. Nagyon hosszú előkészítő munka után sikerült csak kialakítani a konstrukciót, hiszen igen sok szempontot kellett egyeztetni. A feladat az volt, hogy olyan, mindenki számára elfogadható megoldást találjunk a rendkívül sokszínű kisebbségi önkormányzati rendszerben, amelynek feltételeit valamennyien teljesíteni tudják. Azt ugyanis nem hagyhattuk figyelmen kívül, hogy a közösségek nagyon eltérőek. Nemcsak lélekszámuk alapján, hanem minden másban is: kapacitásban, lehetőségben, anyagi erőben, képzettségben, személyi összetételben, szervezetségben és így tovább. Magával a szabályozással nincs gond. Amennyiben a jelenlegi helyzetet összehasonlítjuk a korábbi állapottal, amikor pusztán a működés – tehát az önkormányzat léte – elég volt a központi támogatás elnyeréséhez, a mostani megoldás mindenképpen előrelépés. Azzal, hogy pályázatot kell benyújtani, valóban van adminisztrációs többlet, de – miután tavaly az összes önkormányzat 80%-a, idén 82%-a pályázott, ez azt mutatja – a normál önkormányzati működésbe belefér ez a teher. Ha komolyan vesszük a kisebbségi önkormányzati rendszert, akkor nemcsak az országos önkormányzatok adminisztratív működése fontos, a választástól a gazdálkodásig, hanem bizony a települési, és a területi kisebbségi önkormányzatoké is. A differenciált támogatásra való áttérés azt is elősegíti, hogy teret nyerjen a kisebbségi törvény szerinti, önkormányzatszerű működés. A kisebbségi önkormányzatok nem egyszerűen civil szervezetek, ahol önkéntes alapon összejönnek azonos érdeklődésű emberek. Működésük sokféle adminisztrációs munkával is

együtt jár. A tavalyi eredményeket áttekintve jó tapasztalataim vannak az adminisztrációt illetően is. Egy dologban látok komoly alakítanivalót, az viszont hosszabb távú feladat: a kisebbségi és a települési önkormányzat viszonya, illetve a kisebbségi önkormányzat valamint a jegyző adminisztratív együttműködése. Ezen mindkét oldalról javítani kell. Gyakran elhangzottak olyan felvetések, hogy azért nem sikerült pályázni, azért késték le a

határidőt, azért lett hiányos, ilyen, olyan, amolyan minőségű a pályázat, mert nem volt maradéktalan az együttműködés a két szereplő között. A települési önkormányzati jegyzőknek ebben az egész folyamatban kiemelkedő szerepük van, igyekszünk hát megfelelően tájékoztatni őket, s arra ösztönözni, hogy tegyenek meg mindent a kapcsolatok kölcsönös javítása érdekében.

– A 2008-as eredményeket ismerjük, a 2009-es igénylésekről is olvashattunk már...

– 2008. december 1-jéig lehetett beadni a 2009. évre szóló igényléseket. Mint már említettem, idén 82%-ra emelkedett – valamelyest tehát nőtt az előző időszakhoz képest – az igénylést benyújtó kisebbségi önkormányzatok aránya. Ez azt jelenti, hogy komoly az érdeklődés. A legtöbben Baranya megyéből pályáztak. Továbbra is mintegy 1,56 milliárd forint áll rendelkezésre a költségvetésben a rendszer működési támogatására. A Magyar Közlönyben időközben megjelentek a központi támogatás számszerűsített adatai is. A települési kisebbségi önkormányzat esetében 570 700, a területiekénél 892 ezer forintos összeg szerepel. A 2009-es igénylések alapján úgy látom, hogy még nagyobb aktivitás van a rendszerben.

– Az elmúlt év másik fontos eseményére nyúlunk vissza: három munkabizottság működött a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főigazgatóságnál. Beváltották-e a hozzájuk fűzött reményeket, tehát elvégzik-e azt a munkát, amit nekik szántak, s mennyire veszik figyelembe ajánlásaikat a döntéshozatal folyamatában?

– Legfontosabb az volt, hogy legyen egy olyan folyamatosan működő szakmai, vagy szakpolitikai fórumrendszer, amelybe az országos önkormányzatok, és a különböző állami intézmények képviselőit is bevonják. Alapvetően azért indult el ez a munka, hogy élő kapcsolat alakuljon ki a különböző területeken. E szempontból rendkívül jónak tartom a munkacsoportok tevékenységét. Jó szándékú és okos ötletek hangzottak el és mindaz, ami a bizottságok ülésein javaslatként megfogalmazódott, eljutott az illetékes döntéshozókig. Volt olyan, amiben lehetett eredményt elérni, s van olyan is, amiben reményeink szerint a későbbiekben lesz kedvező változás. Annak megoldására, hogy miként lehet például a közmédiaokban olyan időben és műsor-sávban elfogadható kisebbségi megjelenést biztosítani – amiről sok szó esett – még hosszabb idő kell. A kisebbségek megjelenítése ebben a médiakörben egyébként kedvező. Olyan műsorról nem nagyon tudok – hangsúlyozom: közmédiaokra és nem kereskedelmiekre gondolok – amely kisebbségellenes véleményt fogalmazott volna meg.

Kevésbé látványos talán, de a szakmai munka szempontjából nagyon fontos a Közjogi és a Finanszírozási munkacsoportok tevékenysége. A két terület eredményeiből nagyon sok minden beépült a 2008-as jogalkotási folyamatba. Az államháztartás működési rendjéről szóló szabályozás átalakításában ilyenek voltak például azok a módosítások, amelyek hosszú idő után a kisebbségi önkormányzatok gazdasági működésével kapcsolatos számos ügyet – a különböző intézményeik nyilvántartásba vételétől a gazdálkodásukig – elrendeztek. Idén január 1-jétől – ahogyan a helyi önkormányzatoknál az Önkormányzati Minisztérium – a kisebbségi-eknél a Miniszterelnöki Hivatal az, amelyik a költségvetés tervezésében részt vesz. 2008-ban a gazdálkodásuk tekintetében a körülményekhez és a jogszabályokhoz képest is *egyértelművé vált a kisebbségi önkormányzatoknak a települési önkormányzatokhoz viszonyított önállósága*. Mára egyértelmű, hogy kinek van joga a pénzt elkölteni, miként és milyen keretek között. Azon a téren, hogy a polgármesteri hivatal csak adminisztrálja a kisebbségi önkormányzatok pénzügyi döntéseit, és ez ne tűnjék gyámkodásnak – ezek mind apró, de a napi működésben és a kisebbségi önállóság tekintetében igen fontos dolgok – van még teendője a jogalkotónak. A gazdálkodás, az önállóság, a szervezeti lét tehát 2008-ban jogszabályi oldalról megerősítést nyert. Megszületett a költségvetési szervek jogállásáról szóló, 2009. január 1-jétől hatályos törvény, amely mindezt törvényi szinten is rögzítette. Vannak olyan ügyek, amelyek áthúzódtak 2009-re, mivel nem lehetett egy év alatt megvalósítani. Ilyen például a Kisebbségi Alapról elkezdett közös gondolkodás.

Az idei év feladata lesz, hogy néhány elemében megtörténjen a Kisebbségi Törvény pontosítása is. Vannak olyan elemei ugyanis, amiket összhangba kell hozni más szabályozásokkal. Hangsúlyozom:

nem rendszerszemléletű módosításról van szó, hiszen összességében megfelelő a jogszabály. Voltak azonban felvetések a kisebbségi nyelvhasználat ügyében, mivel más hatályos jogszabályok – például az igazgatási eljárásban – elvben széleskörű nyelvhasználatot tesznek lehetővé, a gyakorlati része azonban néhány kérdés kapcsán még részletesebb szabályozásra vár. A kisebbségi törvény kapcsán többször elhangzott, hogy erősíteni kell a nyelvhasználat különböző elemeit. Erre van nyitottság a részünkről.

A Közjogi munkacsoportnak a kisebbségek országgyűlési képviselete jogi keretének kidolgozása is feladata volt. Elkészültek erre nézve a javaslatok. Azonban az, hogy milyen alkotmányos megoldások születhetnek, már nem jogi vagy koncepcióalkotási kérdés, hanem ennél több. A kisebbségek parlamenti képviseletét nyilvánvalóan nem lehet függetleníteni a politikai rendszer egészére, annak modernizációjára vonatkozó elképzelésektől. A munkacsoport sok kérdést és megoldási lehetőséget tekintett át a kisebb parlamenttől a választójogi rendszer módosításáig. Ezt a kérdéskört ugyanis csak ezekkel együtt lehet kezelni. Amennyiben olyan elképzelés születne a politikai színtéren, amelyhez lehetne kétharmados többséget szerezni – például, hogy az országgyűlés létszámát a mostani 386-ról kisebbre csökkentsék –, akkor csak abban a keretben lehet a kisebbségi képviselet dolgáról is beszélni. Ez alapvetően meg is határozza, hogy most milyen konstrukciók jöhetnek szóba. A kisebbségek számára nyilvánvalóan a teljes jogú képviselet az elfogadható. A teljes jogú képviseleten belül azonban szintén számos modell képzelhető el.

– *Minnek van realitása? A politika jelenleg foglalkozik egyáltalán ezzel?*

– Úgy foglalkozik vele, mint az összes olyan kérdéssel, ami a politikai rendszer átalakítását célozza. Annak része a kisebbségi képviselet ügye is. A parlamentet érintő összes kérdés között történik meg ennek az elemnek az áttekintése. A kisebbségek már elmondták, hogy ők mit gondolnak a kérdésében, és a politika is elmondta, hogy ezeket elvként el tudja fogadni. Abban tehát, hogy legyen teljes jogú képviselet, szerintem nincs nézetkülönbség a politikum egésze és a kisebbségek között. A megfelelő megoldás azonban csak úgy munkálható ki, ha a politikai döntéshozók egésze látja azt is, hogy magával a politikai rendszerrel hogyan akar továbbhaladni. Még egyszer mondom: más dolog egy 386 fős parlamentbe tizenhárom képviselőt beküldeni, s megint más 200 vagy 250 fős létszám mellett megvalósítani ezt a tervet. A következő lépések tehát már attól függenek, hogy magára a politikai rendszerre vonatkozó különböző elképzelések miként realizálódnak. Kiss Péter miniszter úr és a kisebbségi elnökök találkozásán – tavaly év vége előtt – erről részletesen esett szó. Ott világossá vált, hogy vannak olyan elvek, amiben teljes egyetértés van. Attól azonban, hogy a politikai rendszer egésze tekintetében elhangzott

különböző elgondolások kapcsán mi történik, nehéz függetleníteni a rendszert.

– Ebben az összetételben fognak a munkabizottságok tovább dolgozni?

– Kormányzati részről ugyanez a konstrukció működik a továbbiakban is. A munkacsoportokra az előttünk álló ügyek kapcsán feltétlenül szükség van. Médiaügyben itt a digitalizálás, ami alapvetően átrendezi azt a helyzetet, amit eddig megszoktunk: már kevés lesz, ha csak stúdióról, frekvenciáról, és engedélyekről beszélünk. El kell dönteni, hogy ezen az úton lehet-e továbbhaladni. De az is lehet, hogy már most inkább azon kellene gondolkodnunk, miként lehetne egy digitális platformon elhelyezni a kisebbségi médiumokat. Nem lehet presztízskérdés a kisebbségi média ügyében az, hogy inkább stúdiót hozunk létre vagy hogy inkább a digitalizáció felé fordulunk, és ha az olcsóbb, hatékonyabb, akkor inkább arra fordítjuk a pénzt. Nekünk, de a kisebbségi oldalnak is át kell ezt alaposan gondolni. A kisebbségi tájékoztatás ügyében ugyanis nemcsak az a kérdés, hogy a kisebbségek hogyan jelennek meg a közmédiumokban, hanem maguk a kisebbségi közmédiumok, vagy kisebbségi médiumok helyzete is: azok hatékonysága, korszerűsége, átütő ereje úgyszintén.

A finanszírozásban az lesz az alapvető feladat, hogy a források oldaláról kiegyensúlyozott helyzet legyen. Azt kell megvizsgálni, hogy intézmények fenntartása esetében hogyan lehet hatékonyan működni, milyen esetleges korrekciók szükségesek. A Közjogi munkacsoport esetében továbbra is kiemelt feladat, hogy a kisebbségi jogrendszer modernizációját, az esetleges javító jellegű korrekciókat elvégezzék. Mindhárom munkabizottságnak továbbra is bőven vannak feladatai. Arról sem szabad azonban megfeledkezni, hogy feladataik elvégzésén túl eddig is komoly, figyelemfelhívó szerepük volt ezeknek a testületeknek. Jelezték azokat az ügyeket, amelyekkel kisebbségi közegben is érdemes és kell foglalkozni. Nemcsak a kormány felé továbbították a kisebbségi téren megoldandó ügyeket, hanem a kisebbségi közösségekhez is, hogy mire kellene odafigyelniük. Ez is alátámasztja jelentőségüket, fontosságukat.

– Államtitkár úr, az országnak elfogadott költségvetése van, ugyanakkor meglehetősen drámai gazdasági helyzet alakult ki a világban és itthon. Ilyen körülmények között hogyan alakul a kisebbségek pénzügyi helyzete, a Közalapítvány, az átvett oktatási intézmények fenntartása, a normatívák sorsa? Kérem, tekintsünk előre, mit hoz 2009?

– Azt gondolom, hogy a mi területünkön nagyon világos politikai üzenete is van a költségvetésnek. Sokszoros átdolgozás után kellett elfogadtatni a költségvetést, mert közben a világgazdasági helyzet folyamatosan változott. Emellett látható azért – a kisebbségi terület egészét tekintve – egy szolid növekedés. Ahhoz képest, hogy a központi állam-

igazgatás működését tekintve kellő szigorral kellett tervezni – és ahhoz képest, hogy nagyon fontos területeken is mérsékeltebb források állnak rendelkezésre – a hazai és határon túli kisebbségi területen a források a 2008-as szinttől kissé magasabb összegben rendelkezésre állnak. Jónak tartom, hogy a kisebbségi vezetők részéről realista álláspont alakult ki már a költségvetés megalkotásánál, majd az elfogadásnál is. Figyelembe vették azokat a valós feladatnövekedéseket, amelyek az országos önkormányzatoknál jelentkeztek. Az országos önkormányzatok működése és az általuk fenntartott intézmények tekintetében szintén van egy szolid növekedés. Az oktatási normatíva önálló, nem kisebbségfüggő kérdés.

A Miniszterelnökség fejezetnél a két szokásos – az intézményi és az intervenció – keret valamivel több mint 100 millió forinttal növekszik. Azt gondolom, ez alkalmas lesz arra, hogy 2009-ben biztosítsa a megfelelő feltételeket. A többi minisztérium esetében – elsősorban az Oktatási és Kulturális, valamint a Szociális és Munkaügyi Minisztériumoknál – alapvetően a 2008-as évhez hasonló összegek állnak rendelkezésre. Valamennyi központi költségvetési fejezetet áttekintve, kisebbségi vonatkozásban szolid növekedés látható 2008-hoz képest.

A Közalapítvány működési költségét azzal a kötelező csökkentéssel kellett tervezni, ami valamennyi Közalapítványnál megtörtént. A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítványt ilyen formán külön sérelem nem érte, tehát az 500 millió forintos kerethez képest azt a csökkentést kellett végrehajtani, ami az összes költségvetés előirányzatait érintette.

A Közalapítvány esetében egyébként azt gondolom – és erről már tavaly beszélgettünk a kisebbségi vezetőkkel –, hogy célszerűbb lenne egy pénzügyi alapot, Kisebbségi Alapot létrehozni. Nem csak a közalapítványi forrás csökkenése okán gondolom azt, hogy ilyen Alap irányába kellene elmozdulni. Azért is, hogy jobban összehangolható legyen az itt nyújtott támogatás és a másik két nagy – a Nemzeti Kulturális Alapból és a Nemzeti Civil Alapprogramból adott támogatások rendszere. Az NKA-nál remélhetőleg mégiscsak létrejön majd egy olyan támogatási forma, amellyel hosszú idő óta próbálkoztunk (aztán volt, majd nem volt). A részletkérdésen még dolgozni kell, de jó lenne, ha már 2009-ben megalakulna a Nemzetiségi és Etnikai Kollégium.

– Ideiglenes- vagy állandó kollégium lenne?

– Ha csak rajtam múlna, akkor nyilvánvalóan állandó, de minden konstrukciót el tudok fogadni.

Visszatérve, azért gondoltuk azt, hogy meg kellene állapodni az Alap ügyében, mert az egy világos rendszer. Derüljön ki, hogy akkor ki mit finanszíroz, mennyiből és hogyan. Az Alapnál természetesen ugyanúgy a legitim kisebbségi szereplők delegálnak és döntenek. Ezért a belső összeférhetetlenségeket világosan szabályozni kell, hogy még a gyanúját is el tudjuk kerülni annak, hogy itt valaki magának

oszt, vagy nem oszt. Mindig ez ugyanis a pénzosztás legnagyobb hátulütője...

– Nem egyforma a kisebbségek esetében a „merítés”, gondolok itt a kis létszámú kisebbségekre.

– Az Alappal kapcsolatosan lényegi szempont volt – és a mi részünkről ma is az –, hogy az országos önkormányzatok delegálási joga mellett, ott már egy szélesebb merítésből is lehetne delegálni. Nem szükségszerű, hogy például egy kulturális kollégiumba csak az országos önkormányzat közgyűléséből lehessen tagokat küldeni. Lehessen például az adott kisebbség valamelyik civil szervezetéből is, ha ott van a megfelelő szakértő. Én is tudom, hogy a kisebbségi területen – a létszámból fakadóan – kisebb a merítés, de azért a jelenleginél a valóságban jóval nagyobb esély van.

Mindenképpen el kell érni, hogy az országos önkormányzatok legitim jelenléte mellett – az ő révükön – olyan szereplők is megjelenjenek, akik a kisebbségi közéletben szerepet játszanak és mondjuk éppen nem választatták meg magukat országos önkormányzati képviselőnek. Jöjjenek az ő delegálásukkal, egyetértésükkel olyanok is, akik éppen nem kisebbségi politikusok. Részünkről teljes körű a nyitottság erre. A munkatársaink egyébként már elkészítették a szabályozás tervezetét, tehát csak meg kell vitatni azt.

– 2009-ben akár meg is lehetne valósítani?

– Ha van egyetértés az országos önkormányzatok részéről, akkor nem hiszem, hogy a politika azt mondaná, hogy nem. Igen, 2009-ben létre lehet hozni a meglevő forrásokból, tehát technikailag nem látom kivitelezhetetlennek. Azt, hogy miként legyen szabályozva, majd a jogászok eldöntik. 2010-től akkor már így, Kisebbségi Alapként jelenhetne meg a költségvetésben. Elvi egyetértésre kell jutni, hogy valóban ezt szeretnénk-e, ilyen formában szeretnénk-e, és ha igen, akkor meg lehet csinálni.

Az oktatási normatívák. Nagyon fontos látni, hogy ugyan változtak az oktatási normatívák, de továbbra is változatlan elv és változatlan gyakorlat az, hogy az átlagos normatívákhoz képest a kisebbségi intézmények normatívái arányukban magasabbak, működik a pozitív diszkrimináció. Ráadásul az országos önkormányzati fenntartású oktatási intézményeknél a kiegészítő normatíva összege még növekedett is. Változatlan maradt az a lehetőség, és a megfelelő forrás is az oktatási tárcánál, hogy a miniszter rendeletben szabályozza külön megkapható többletpénzek rendszerét kisebbségi intézményen belül.

– A közoktatásban kialakult helyzet sokféleképp érinti a nemzetiségeket...

– Az 1100 lakosúnál kisebb településeknél alapvetően rendezett a helyzet, az 1100 és 2000 közöttiekénél van mit megvizsgálni. Arra, hogy az ezen települések által fenntartott, kisebbségi oktatást is végző intézmények finanszírozásával kapcsolatos kérdé-

skört áttekintse, nyitott az oktatási tárca. Azt azonban világosan kell látni, hogy önmagában az is erőfeszítést kíván, hogy a jelenlegi helyzetben a szinten tartás megvalósulhasson. 2009 e tekintetben szerintem nem a nagy beruházások és az új intézmény nyitások éve lesz, sokkal inkább a belső építkezése, az erőgyűjtése és mindenképpen a hatékonyság javítása. Ezért is érdemes az uniós pénzekre külön figyelni, és ezért is történt módosítás a pályázatok kapcsán, hogy minél több új forrást be lehessen vonni.

A tavalyi esztendő egyébként nagyon szép eredménnyel zárult: több száz milliós beruházásként befejeződött a battonyai román iskola felépítése. Az elmúlt években nagyon sok helyen több százmilliós beruházásokkal tudták zárni az évet: szintén tavalyi eredmény volt a pécsi horvát középiskola uniós forrásokból történt megújulása.

Ahol jók a szereplők, úgyesen pályáznak, s megvan a támogatottság hozzá, ott azért lehet majd intézményi fejlesztéseket végrehajtani 2009-ben is. Például idén indul a békéscsabai Szlovák Általános Iskola, Középiskola, Kollégium rekonstrukciós munkája. Tehát nem arról van szó, hogy alapvetően leállna az intézményfejlesztés, csak nem lesz mindenhol ilyen mértékű.

2009-ben azt is szeretnénk elérni, hogy egy olyan interaktív nemzetiségi adatbázis jöjjön létre, amely mindenki számára világossá teszi, hogy hol élnek ma Magyarországon nemzetiségiek, hol működnek oktatási központok, hány gyerekkel, hol van kisebbségi önkormányzat és így tovább. Hiszen a nemzetiségiek talán éppen a szomszédunkban laknak, barátaink, munkatársaink, tehát nem csak szociológiai kutatások alanyai... A Miniszterelnöki Hivatal honlapjáról lesz elérhető az adatbázis, amely rendkívül gyakorlatias lesz. Mindez hozzájárul ahhoz, hogy a velünk élő nemzetiségeket jobban megismerjék.

– Ön a Kisebbség- és Nemzetpolitikai Szakállamtitkárságot vezeti, tehát a hazai és a határon túli kisebbségekre egyaránt figyel. Bonyolult, nagyon kényes terület ez, még ha kisebbséginek hívják is... Ön is így látja?

– A kérdés mindig az: hogy miként viszonyul a magyar társadalom a hazai kisebbségekhez és a határon túli magyarokhoz, azaz hogyan látja önmagát a magyar társadalom? Voltak túlzások, de komolyan gondolom, hogy nem szabad, és nem lehet egyfajta adok-kapok viszonyt, patikamérlegen mért „reciprocitást” kialakítani a hazai kisebbségek és a határon túli magyarok tekintetében: a hazai kisebbségek ügye nem lehet foglya a határon túl történeteknek. Bármilyen történjék ott, attól még nekünk a hazai kisebbségek ügyeit s gondjait itt kell megoldanunk.

A megítélésükben pedig csak a saját, belső életük, eredményeik és teljesítményük lehet az egyedüli mérce.

Mayer Éva

Lapzárta 2009. január 30.